

ר' עובדיה מברטנורא
 את שניהם: מפני תיקון
 העולם. שלא יוציאו לעז על
 בניה מן השני, לומר לא גרשה
 בעלה שאין זה שמו. ואדם
 שהוחזק בשני שמות בשני
 מקומות, חד במקום הכתיבה
 וחד במקום הנתינה, אינה
 מגורשת עד שיכתוב שם של
 מקום הנתינה ושם של מקום
 הכתיבה עמו. אבל אם הוחזק
 בשני שמות במקום אחד וכתב
 אחד מן השמות, בדיעבד הגט
 כשר. מיהו לכתחילה צריך
 לכתוב שניהם. והיכא דשינה
 שמו או שמה בגט, אע"פ
 שכתב אח"כ וכל שם שיש לי,
 הגט בטל: ג אין אלמנה
 נפרעת. כתובתה: מנכסי
 יתומים, אלא בשבועה. שלא
 נתקבלה כלום: נמנעו
 מלהשביעה. שמפני שהיא
 טורחת לפני היתומים מורה
 התיירא לעצמה לישבע שלא
 לקחה כלום. ואע"פ שלקחה
 דבר מועט סבורה שבשכר
 טרחה נוטלתו ואינו מפרעון
 כתובתה. ולפיכך נמנעו
 מלהשביעה והיתה מפסדת
 כתובתה: התקין ר"ג שתהא
 נודרת ליתומים כל מה שירצו.
 כגון קונם מיני מזונות עלי אם
 נהייתי מכתובתי: וגובה

כאן ואחד במדינת הים, היה מגרשה בשם הנוהג
 במקום כתיבת הגט, ולא היה מקפיד לכתוב את שני
 השמות, והוא הדין בשמה ובשם העיר.

לאחר מכן **הַתְּקִין רַבֵּן גַּמְלִיאֵל הַגָּדוֹל שִׁיְהֵא כּוֹתֵב**
בגט: אִישׁ פְּלוֹנִי וְכָל שֵׁם שְׂיֵשׁ לוֹ, אִשָּׁה פְּלוֹנִית
וְכָל שֵׁם שְׂיֵשׁ לָהּ, מִפְּנֵי תִקּוּן הָעוֹלָם שלא יבואו
 להוציא לעז על בניה מבעלה השני, שכן יאמרו שלא
 נתגרשה מבעלה הראשון, שהרי אין זה שמה:

דברים שתיקנו מפני "תיקון העולם"

משנה ג

בתחילה הדין היה **שֵׁאִין אֶלְמָנָה נִפְרָעַת** - גובה
 את כתובתה **מִנְכָסֵי יְתוּמִים** שירשום מאביהם
אָלָא בְּשִׁבְעָה שעדיין לא קיבלה כלום על חשבון
 הכתובה³⁹. **נִמְנָעוּ** חכמים **מִלְהַשְׁבִּיעָה** הואיל
 והייתה מורה לעצמה היתר להישבע שלא קיבלה
 כלום מכתובתה, משום שסבורה היא שבשכר
 טירחתה לפני היתומים נטלה מה שנטלה, ולא לשם
 פירעון הכתובה.

ומכיוון שנמנעו מלהשביעה, לא יכלה לגבות
 כתובתה, לכן **הַתְּקִין רַבֵּן גַּמְלִיאֵל הַגָּדוֹל שִׁתְּהֵא**
נּוֹדְרַת לְיְתוּמִים כָּל מָה שְׂיִרְצוּ, כגון שתאמר:
 קונם עלי פרי פלוני אם קיבלתי מכתובתי כלום,
וְגוֹבָה כְּתֻבָּתָהּ שאימת נדרים עליהן יותר מן
 השבועות.

כתובתה. ואם נשאת לאחר קודם שהדירוה היתומים על כתובתה, ואם ידירוה אחר שנשאת, שמה
 יפר לה בעלה, כיצד יעשו, משביעין אותה חוץ לב"ד שבועה דרבנן שאין ענשה מרובה, ונוטלת

ביאורים והרחבות

39. בגמרא (לד, ב) שואלין: מה החידוש באלמנה, הרי הלכה היא שכל בעל חוב הבא להיפרע
 מיתומים צריך להישבע? והשיבו: היינו אומרים שבאלמנה הקילו חכמים, למה? מפני שיהא
 חן האנשים בעיני הנשים ותסכמנה להינשא להם, כי תדענה שבעתידי יוכלו לגבות כתובתן
 בקלות, לפיכך התירו לגבות כתובתה מנכסי יתומים בלי שבועה, קמ"ל שלא, שגם אלמנה
 אינה גובה כתובתה מנכסי יתומים אלא בשבועה.

אף על פי שעדי מסירה כורתים, בכל זאת **הַעֲדִים חוֹתְמִים עַל הַגֵּט, מִפְּנֵי תִקּוּן הָעוֹלָם** שמא ימותו עדי מסירה או ילכו מעבר לים, ויבוא הבעל ויערער על הגט שהוא מזוייף, ונמצא שהגט שבידה כחרס בעלמא⁴⁰.

כמו כן **הַלֵּל הַתִּקּוּן פְּרוּזְבוּל מִפְּנֵי תִקּוּן הָעוֹלָם**⁴¹:

משנה ד

עֶבֶד כנעני של ישראל **שֶׁנִּשְׁבָּה וּפְדָאוֹהוּ** יהודים אחרים לאחר זמן, ואדונו כבר התייאש ממנו, **אִם**

העולם, והואיל ועדי מסירה כרתי, שהעדים שנמסר הגט בפניהם לאשה הם עיקר הגירושין, לא היה צריך שיחתמו עדים בגט, אלא מפני תיקון העולם, דחיישינן שמא ימות אחד מן העדים שנמסר הגט בפניהם, ונמצא הגט שבידה בלא עדים כחספא בעלמא: הלל התקין פרוזבול. שראה את העם שנמנעו מלהלוות זה את זה ועברו על מה שכתוב בתורה (דברים ט"ו) השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל, עמד והתקין פרוזבול. וזה גופו של פרוזבול, מוסר אני לכם פלוני ופלוני דיינים. שכל חוב שיש לי אצל פלוני, שאגבנו כל זמן שארצה: ד עבד שנשבה ופדאוהו. ישראלים

ביאורים והרחבות

40. בגמרא (לו, א) שואלין: וכי מפני תיקון העולם חותמים על הגט?! מדאורייתא הוא, דכתיב (ירמיה לב, מד): "וְכָתוּב בְּסֵפֶר וְחָתוּם?" ותוצו: אמר רבה: לא, צריכא (דין זה נצרך) לרבי אלעזר דאמר עדי מסירה כרתי (אף על פי שאין בו עדי חתימה, מכל מקום) תקינו רבנן עדי חתימה מפני תיקון העולם, דזמנין דמייתי סהדי (לפעמים ימותו עדי מסירה), אי נמי זימנין דאזלי למדינת הים (שעדי מסירה ילכו למדינת הים, ואם הבעל יטען שהגט מזוייף היא לא תוכל להוכיח שאכן גירשה, לפיכך צריך את עדי החתימה לטובתה). רב יוסף אמר: אפילו תימא לרבי מאיר (שסובר שהעדים החותמים, הם כורתים), התקינו שיהא עדים מפרשין שמותיהן בגיטין, מפני תיקון העולם. כדתניא: בראשונה היה כותב אני (פלוני) חתמתי עַד (ולא היה מזכיר את שמו), אם כתב ידו יוצא ממקום אחר - כשר, ואם לאו - פסול. אמר רבן גמליאל: תקנה גדולה התקינו שיהיו מפרשין שמותיהן בגיטין מפני תיקון העולם (כי אז יוכלו לחפש אנשים המכירים את חתימותיהם, וייקל עליהם לקיימו).

41. גרסינן בגמרא (לו, א): תנן התם (שביעית י, ג - ד): פרוסבול אינו משמט (את חובותיו בשביעית). זה אחד מן הדברים שהתקין הלל הזקן, (לפי) שראה את העם שנמנעו מלהלוות זה את זה, ועברו על מה שכתוב בתורה "השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל" וגו', עמד והתקין פרוסבול. וזה הוא גופו של פרוסבול: "מוסרני לכם פלוני דיינים שבמקום פלוני, שכל חוב שיש לי אצל פלוני, שאגבנו כל זמן שארצה", והדיינים חותמים למטה, או העדים. ושואלין: היתכן לומר שהתורה משמטת חובות והלל עקר את דין התורה שלא ישמט כספים? והשיבו: אמר אביי: בשביעית בזמן הזה (שהיא דרבנן), ורבי היא, דתניא רבי אומר: "וזה דבר השמיטה שמוט", בשתי שמיטות הכתוב מדבר, אחת שמיטת קרקע, ואחת שמיטת כספים. בזמן שאתה משמט קרקע אתה משמט כספים, בזמן שאי אתה משמט קרקע אי אתה משמט כספים.

רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר: הָרֵאשׁוֹן הָרֵאשׁוֹן מְשֻׁמֵּט -
לאחר שלקח בהקפה פעם שנייה, הקניה הראשונה היא כמלוה, הואיל והיה ראוי שיתן את מעות הקנייה הראשונה קודם שיקח את השנייה בהקפה, והקניה הבאה אחריה - אינה משמטת. נמצא שאם קנה חמש קניות בהקפה - השביעית משמטת ארבע מתוכן, והאחרונה, החמישית - אינה משמטת.

שְׂכִיר שָׂכִיר - שכר פועל **אֵינוֹ מְשֻׁמֵּט. וְאִם עֲשָׂאוּ מְלָוָה -** שחישב הפועל עם בעל הבית וזקף עליו את השכר בתורת חוב - **הָרֵי זֶה מְשֻׁמֵּט.**
רַבִּי יוֹסִי אֹמֵר: כָּל תְּשׁוּמָה עַל מְלָאכָה נְפֹסְקָת בְּשִׁבְעִית - שאסורה לעשותה בשביעית, כגון עבודות הקרקע - **מְשֻׁמֵּט** ואם לא שילם לו נעשה שכרו כמלווה, ושביעית משמטת. **וְשִׂאֵינָה פּוֹסְקָת בְּשִׁבְעִית -** מלאכות המותרות בשביעית **אֵינָה מְשֻׁמֵּט** עד שיעשנו מלוה:

משנה ב

הַשְּׂוֹחֵט אֶת הַפֶּרָה בְּשַׁנַּת הַשְּׂמִיטָה וְחִלְקָהּ בֵּין הַלְּקוּחוֹת בְּרֵאשֵׁי הַשָּׁנָה - של השנה השמינית, כלומר ביום א' של ראש השנה - **אִם הָיָה הַחֹדֶשׁ מְעַבְר -** בן שלושים יום³⁷, ונמצא שיום טוב הראשון

את הפרה. בשנה שביעית, וחלקה ביום ראשון של שני ימים טובים של ראש השנה, אם היה אלול מעובר נמצא דיום א' שנתחלקה היה חול והיה יום אחרון של אלול של שנה השביעית,

ביאורים והרחבות

שנאמר (דברים טו, ב): "שמוט כל בעל משה ידו".

גרסינן בגיטין: (לז, א) רב ושמואל דאמרי תרוייהו: "בשטר" - שטר שיש בו אחריות נכסים (שכל נכסי הלווה משועבדים לפרעון ההלוואה), "שלא בשטר" - שאין בו אחריות נכסים, כל שכן מלוה על פה. רבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש דאמרי תרוייהו: "בשטר" - שטר שאין בו אחריות נכסים, "שלא בשטר" - מלוה על פה, אבל שטר שיש בו אחריות נכסים אינו משמט.³⁷ **פירוש:** בזמן המשנה היו מקדשים את החודש על פי הראייה, אולם מפני קדושת ראש השנה היו מקדשים מספק את יום ל' באלול עם כניסתו, שמא יבואו עדים ויעידו שראו את הלבנה, ובית דין יקדשו את יום השלושים ויקבעוהו ראש השנה. ואם לא באו עדים - היה חודש אלול מעובר, וראש חודש תשרי היה ביום שני של ראש השנה. משנתנו עוסקת במקרה

ר' עובדיה מברטנורא
במלוה: הראשון הראשון משמט. אם לקח באמנה פעם ראשונה מן החנות וחזר ולקח שנייה הראשונה נעשית מלוה ומשמטת ולא השנייה. חזר ולקח שלישית. ראשונה ושנייה נעשו מלוות ושביעית משמטתן ולא השלישית. וכן לעולם, האחרונה אין שביעית משמטתה וכל האחרות שביעית משמטתן, הואיל והיה ראוי שיתן לו מעות הראשונה קודם שיקח השנית בהקפה ולא נתן נעשית הראשונה מלוה, וכן לעולם. ואין הלכה כרבי יהודה: כל מלאכה שפוסקת בשביעית. אם שכר שכיר זה ממלאכות הפוסקות בשביעית, כלומר ממלאכות שאסור לעשותן בשביעית כגון חרישה וקצירה ועבודת קרקע, נעשה שכר זה בשביעית כמלוה, ושביעית משמטת, ואם לאו, ששכר זה שחייב לו היה משאר מלאכות שאין אסורות בשביעית, לא נעשה כמלוה ואין שביעית משמטת. ואין הלכה כרבי יוסי: ב השוחט

של ראש השנה הוא ל' באלול של שנת השמיטה - **מְשַׁמֵּט** החוב של הלקוחות בעד הבשר, ששביעית משמטת בסופה. **וְאִם לֹא** - שחודש אלול היה כ"ט יום, ונמצא שיום טוב ראשון של ראש השנה הוא א' בתשרי של שנה שמינית - **אֵינּוּ מְשַׁמֵּט** כיון שחלוקת הבשר, שאז נזקף החוב על הלקוחות, היתה בשנה השמינית.

הָאוֹנֵס, וְהַמְּפֹתָה את הבתולה, שחייבים לשלם קנס חמישים כסף, **וְהַמּוֹצִיא שֵׁם רָע** על אשתו, שחייב לשלם מאה כסף, **וְכָל מַעֲשֵׂה בֵּית דִּין** - פסק בית דין, שכתבו שפלוגי חייב לשלם לפלוגי - **אֵינּוּ מְשַׁמֵּטִין** שכיוון שפסקו בית דין על הממון, הרי הוא כגבוי וכאילו הגיע לידו. **הַמְּלֹוּהַ עַל הַמְּשֻׁכָּן, וְהַמּוֹסֵר שְׁטְרוֹתָיו לְבֵּית דִּין** שיגבו את חובו, והוא אינו תובע את הלווה - **אֵינּוּ מְשַׁמֵּטִין** את חובותיהם בשביעית³⁸:

משנה ג

אם נכתב **פְּרוּזְבוּל** על ההלוואה, היינו תעודת תביעה לבית הדין לגביית החוב³⁹, החוב **אֵינּוּ מְשַׁמֵּט** וחייב להחזיר חובו אף לאחר השמיטה.

ר' עובדיה מברטנורא ושביעית משמטת בסופה דכתיב (דברים טו) מקץ שבע שנים תעשה שמיטה: האונס והמפתה. שנותנים חמשים שקל: והמוציא שם רע. שנותן מאה: וכל מעשה בית דין. ממון שכתבו עליו פסק דין, חייב אתה ליתן לו: אין משמטין. שכיון שפסקו בית דין על הממון, כגבוי דמי, וכאילו הגיע לידו: המלוה על המשכון. דכתיב (שם) ואשר יהיה לך את אחיך תשמט ידך, פרט לזה שיש לאחיד בידך: והמוסר שטרותיו לב"ד. דכתיב ואשר יהיה לך את אחיך, פרט למוסר שטרותיו לבית דין שבית דין יש להם זה החוב אצל אחיו: ג פרוזבול. פרוז תקנה, בול עשירים, דכתיב (ויקרא כו) ושברתי את גאון עוזכם, ואמר רב יוסף אלו בולאות שביהודה. תקנה לעשירים שלא יעברו על השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל, ותקנה לעניים

שימצאו מי שילווה להם, והשמטת כספים בזמן הזה דרבנן דכתיב (דברים טו) וזה דבר השמטה שמוט כל בעל משה ידו, בשתי שמטות הכתוב מדבר אחת שמטת קרקעות ואחת שמטת כספים, בזמן שאתה משמט קרקע אתה משמט כספים ובזמן שאי אתה משמט קרקע אי אתה משמט כספים, ורבנן הוא דתקינו שמטת כספים בזמן הזה ומשום הכי היה כח ביד הלל לתקן פרוזבול

ביאורים והרחבות

כזה שחילק את הבהמה ביום טוב ראשון של ראש השנה, אך לבסוף היה חודש אלול מעובר, ונמצא שהיום הראשון של ראש השנה הוא יום השלושים באלול של שנת השמיטה.

38. המלוה על המשכון אינו משמט, שנאמר (דברים טו, א): "ואשר יהיה לך את אחיך תשמט ידך", פרט לזה שיש לאחיד בידך. וכן המוסר שטרותיו לבית דין אינו משמט, שנאמר: "ואשר יהיה לך את אחיך תשמט ידך", פרט למוסר שטרותיו לבית דין, שבית דין יש להם זה החוב אצל אחיו.

39. **פרוזבול פירושו:** פרוז - תקנה, בול - עשירים, בוטי - עניים, דהיינו **תקנה לעשירים ולעניים:** תקנה לעשירים שלא יעברו על "השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל", ותקנה לעניים שימצאו מי שילווה להם. ואין שמיטת כספים נוהגת מהתורה אלא בזמן שהיבול נוהג,

זֶה - הפרוזבול אֶחָד מִן הַדְּבָרִים שֶׁהִתְקִין הַלֵּל הַזֶּה, בְּשֶׁרָאָה שֶׁנִּמְנְעוּ הָעַם מִלְהַלֹּות זֶה אֶת זֶה כִּיוּן שֶׁהִשְׁמִיטָה מִבְּטַלְת אֶת חֻבּוֹת הַלוּוִים לַמְלוּוִים וְעוֹבְרִין עַל מָה שֶׁפְּתוּב בַּתּוֹרָה (דְּבָרִים טו, ט): "הַשֹּׁמֵר לֶךְ פֶּן יִהְיֶה דְבַר עִם לְבַבְךָ בְּלִיעַל" וְגו', הִתְקִין הַלֵּל לְפְרוּזְבוּל - שֶׁכֵּל מַלוּוֹה הַכּוֹתֵב פְּרוּזְבוּל, אֵין הַשְּׁבִיעִית מִשְׁמַטָּת אֶת חֻבּוֹ:

משנה ד

זֶהוּ גּוֹפּוֹ - עִיקְרוֹ וּשְׁרָשׁוֹ שֶׁל הַפְּרוּזְבוּל נּוֹסַח זֶה: "מוֹסֵר אֲנִי לְכֶם אִישׁ פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי הַדֵּינִים שֶׁבְּמִקּוֹם פְּלוֹנִי, שֶׁכָּל חוֹב שִׁישׁ לִי, שֶׁאֲגַבְנוּ כָּל זְמַן שֶׁאֲרָצָה" - שֶׁהַמַּלוּוֶה מוֹסֵר לְבֵית דִּין אֶת הַזְכוּת לְגַבּוֹת כָּל חֻבּוֹתָיו, וְלִכֵּן דִּינוֹ כְּמוֹסֵר שְׁטְרוֹתָיו לְבֵית דִּין (מִשְׁנָה ב). וְהַדֵּינִים חוֹתְמִין לְמַטָּה, אִם הָעֵדִים:

משנה ה

פְּרוּזְבוּל הַמְּקַדֵּם - שֶׁנִּכְתַּב בּוֹ תַּאֲרִיךְ מוֹקְדָם, כְּגוֹן שֶׁנִּכְתַּב בְּכִסְלוֹ, וְהַתַּאֲרִיךְ הַמְּצוּיִן בּוֹ הוּא תִּשְׁרֵי שְׁקָדָם - פְּשֵׁר הוּאֵיל וְהַלוּוֶה אֵינוֹ מִפְּסִיד עַל יַדִּי הַקְּדָמָת הַתַּאֲרִיךְ, אִלָּא הוֹרַע כּוֹחוֹ שֶׁל הַמַּלוּוֶה, שֶׁאֵין הַפְּרוּזְבוּל מוֹעִיל אִלָּא לְהַלוּאוֹת שֶׁנַּעֲשׂוּ לְפָנָיו הַפְּרוּזְבוּל, וְלֹא לְאֵלוֹ שֶׁנַּעֲשׂוּ אַחֲרָיו. לִכֵּן אִם הַמַּלוּוֶה הַקְּדָם אֶת הַתַּאֲרִיךְ לְתִשְׁרֵי, כָּל הַלוּאוֹתָיו מִתְּשֵׁרֵי עַד כִּסְלוֹ - הַשְּׁבִיעִית מִשְׁמַטָּתָן. וְהַמְּאֲחָר - כְּגוֹן שֶׁנִּכְתַּב בְּנִסָּן וְהַתַּאֲרִיךְ הַמְּצוּיִן בּוֹ הוּא אֵייר - פְּסוּל שֶׁכֵּן יִכּוֹל הַמַּלוּוֶה לְגַבּוֹת הַלוּאוֹתָיו שֶׁנַּעֲשׂוּ בֵּין נִסָּן לְאֵייר, וְנִמְצָא גּוֹבָה שֶׁלֹּא כַּדִּין. וּמִשּׁוֹם קִנְס פְּסוּלוֹ חֲכָמִים לְגַמְרֵי. אֵךְ בְּשִׁטְרֵי חוֹב הַדִּין הוּא לְהַפְּךָ, שֶׁשִּׁטְרֵי חוֹב הַמְּקַדְּמִים - כְּגוֹן שֶׁנִּכְתַּב בְּנִסָּן, וְהַתַּאֲרִיךְ הַמְּצוּיִן בּוֹ הוּא א' בְּאֲדָר, הַשְּׁטְרוֹת פְּסוּלִים כְּדֵי שֶׁלֹּא יוּכַל לְגַבּוֹת אֶת

ר' עובדיה מברטנורא
להפקיע דין השמטה הואיל ואין שמטת כספים בזמן הזה אלא מדברי סופרים: ד זהו גופו של פרוזבול. עיקרו ושרשו: והדיינים הותמים למטה או העדים. להכי קתני הדיינים או העדים ללמדך שיכול העד להיות דיין או הדיין עד, דבדרבנן עד נעשה דיין, ופרוזבול דרבנן הוא: ה פרוזבול המוקדם. שזמנו מוקדם שנכתב בכסליו וזמנו הכתוב בתוכו מתשרי קודם, כשר, מפני שהורע כחו של מלווה בכך, דפרוזבול אינו מועיל אלא להלוואות שלפניו, דמשנמסרו לבית דין הרי הן כגבויות ושוב אין משמיטות, הלכך הלוואות הבאות אחריו שלא נמסרו לבית דין משמיטות נמצא דמפסיד במה שהקדים זמנו, אבל פרוזבול המאוחר פסול, שאיחר זמנו והוא הלווה בינתים, וכשמוציא פרוזבול זה ורואים ב"ד הזמן סבורים שאותן הלוואות קדמו לפרוזבול ונמצא גובה שלא כדין: שטרי חוב המוקדמים פסולים. כגון דקאי בניסן וכתב בשטר זמן תשרי שלפניו, פסולים משום דגובה שלא כדין

ביאורים והרחבות

וכיוון שכעת, שאין היובל נוהג, שמיטת כספים אינה אלא מדרבנן, היה כח ביד הלל לתקן פרוזבול להפקיע דין השמיטה.

משנה ז

בְּרֵאשׁוֹנָה, כָּל מִי שִׁיזְדַּע לְקָרוֹת פִּרְשֵׁת
הַבִּיכּוּרִים בַּלְשׁוֹן הַקּוֹדֵשׁ, קוֹרְא, וְכֹל מִי שִׁאִינוֹ
יֹדֵעַ לְקָרוֹת, מְקַרֵּן אוֹתוֹ - קוֹרְאִים לַפְּנֵי וְהוּא
עוֹנֵה אַחֵר הַקּוֹרֵא. נִמְנָעוּ מִלְּהִבִּיא אֱלֹהֵי שְׂאִינָם
יֹדְעִים לְקוֹרֵא, מִפְּנֵי הַבּוֹשָׁה, הִתְקִינוּ שִׁיְהוּ מְקַרֵּין
אֶת מִי שִׁיזְדַּע וְאֶת מִי שִׁאִינוֹ יֹדֵעַ:

משנה ח

הָעֲשִׂירִים מְבִיאִים בְּפִרְיָהֶם בְּקִלְתוֹת - מִיָּנִי
סִלִּים שֶׁל כֶּסֶף וְשֶׁל זָהָב - מִצּוֹפִים בַּכֶּסֶף וּבַזָּהָב,
וְהָעֲנִיִּים מְבִיאִין אוֹתָם בְּסִלֵּי נְצָרִים שֶׁל עֵרְבָה
קְלוֹפָה, וְהַסִּלִּים שֶׁל הָעֲנִיִּים וְהַבְּכוּרִים נִתְּנִין
בַּמִּתְנָה לְכַהֲנִים¹⁴:

משנה ט

רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן נָנָס* אוֹמֵר: מְעַטְרִין אֶת
הַבְּכוּרִים בַּפִּירוֹת הַחוּץ - אִפִּילוֹ אִינָם מְשַׁבְּעֵת
הַמִּינִים וְאִפִּילוֹ מַפִּירוֹת שֶׁגִּדְלוּ בַחוּץ לַאֲרֶץ. רַבִּי
עֲקִיבָא אוֹמֵר: אִין מְעַטְרִין אֶת הַבְּכוּרִים אֲלֵא
מְשַׁבְּעֵת הַמִּינִים שֶׁגִּדְלוּ בַאֲרֶץ וְחִיִּיבִים בַּבִּיכּוּרִים:

משנה י

רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: שְׁלֹשׁ מִדּוֹת - שְׁלוֹשָׁה דְבָרִים
כְּלוּלִים בַּבְּכוּרִים: עֵיקַר הַבְּכוּרִים, וְתוֹסֶפֶת
הַבְּכוּרִים - בְּשַׁעַת לְקִיטַת הַבִּיכּוּרִים נוֹהֲגִים לְהוֹסִיף
פִּירוֹת עַל אֵלוֹ שֶׁהוֹפְרָשׁוּ, וְעֵטוֹר הַבְּכוּרִים - פִּירוֹת
שֶׁמְנִיחִים עַל גְּבֵי הַסֵּל, לְנוֹי וְהִידוֹר מִצּוּוֹה.
תוֹסֶפֶת הַבְּכוּרִים - מוֹסִיפִים עַל הַבִּיכּוּרִים רַק מִזֵּין

ביאורים והרחבות

14. בגמרא בבא קמא (צב, א) למדין: סלי עניים ניתנים לכהנים, וקלתות של עשירים מחזירים להן, מכאן אמרו: בתר עניא אזלא עניותא (אחרי העני הולכת העניות).

רבי שמעון בן ננס

רבי שמעון בן ננס היה תנא מהדור השלישי, חברם של רבי עקיבא ורבי ישמעאל. עסק בעיקר בדיני ממונות עד שאמרו במשנה (בבא בתרא י, ח): אָמַר רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל: הַרְצָה שְׂחִפִּים - יַעֲסוֹק בְּדִינֵי מְמוֹנוֹת, שְׂאִין לָךְ מְקוֹצֵעַ בַּתוֹרָה גְּדוֹל מְקוֹ, שְׁהוּ כְּמַעֲטוֹ הַנוֹבֵעַ. וְהַרְצָה שְׂחִפִּים בְּדִינֵי מְמוֹנוֹת, יִשְׁמַשׂ אֶת שִׁמְעוֹן בֶּן נָנָס.

אותו, היינו רבו הראשון כותב שטר חוב למלווה שהרי הזיק לו בכך ששיחרר את העבד שהיה משועבד לחובו:

משנה ה

מִי שֶׁחָצִיו עֶבֶד וְחָצִיו בֶּן חוֹרִין - שֶׁחָצִיו בְּרִשּׁוֹתוֹ וְחָצִיו בְּרִשּׁוֹת רַבּוֹ⁴⁴ - עוֹבֵד אֶת רַבּוֹ יוֹם אֶחָד וּמַעֲשֵׂי יָדָיו שֶׁל אוֹתוֹ יוֹם שִׁיכִים לַאֲדוֹנּוֹ, וְאֶת עֲצָמוֹ יוֹם אֶחָד - מַעֲשֵׂי יָדָיו שֶׁל אוֹתוֹ יוֹם שִׁיכִים לוֹ, דְּבָרֵי בֵּית הַלֵּל.

אָמְרוּ לָהֶם בֵּית שְׁמַאי: תִּקְנֶתֶם בְּכֶךָ אֶת רַבּוֹ שֶׁלֹּא יִפְסִיד, וְאֶת עֲצָמוֹ לֹא תִקְנֶתֶם; שֶׁכֵּן לִישָׂא שִׁפְחָה אִי אֶפְשָׁר לוֹ, שֶׁכֶּבֶר חָצִיו בֶּן חוֹרִין וְשִׁפְחָה אִסּוּרָה לְבֵן חוֹרִין, וְאִם לִישָׂא בֵּת חוֹרִין אִי אֶפְשָׁר לוֹ לִישָׂא, שֶׁכֶּבֶר חָצִיו עֶבֶד וְעַבְדֵי אִסּוּר לְבֵת חוֹרִין, הָאֵם יִבְטֹל - יֵשֵׁב בְּטַל וְלֹא יִשָּׂא אִשָּׁה כִּלְלָה? וְהִלָּל לֹא נִבְרָא הָעוֹלָם אֶלָּא לְפָרְיָהּ וְרַבִּינָה, שֶׁנֶּאֱמָר (ישעיה מו, יח): "לֹא תִהְיֶה בְּרָאָה - לֹא בְּרָא ה' אֶת הָאָרֶץ לְשֶׁבֶת שׁוֹמְמָה, אֲלֵא לְשֶׁבֶת יְצֵרָה" - עַל יְדֵי שִׁפְרוֹ וִירְבוֹ? אֶלָּא מִפְּנֵי תִקּוֹן הָעוֹלָם, כּוֹפִין בֵּית דִּין אֶת רַבּוֹ וְעוֹשֶׂה אוֹתוֹ בֶּן חוֹרִין - מִשִּׁחְרָרוֹ לְגַמְרֵי, וְכוּתֵב הָעַבֵד לְרַבּוֹ שֶׁטֶר חוֹב עַל חָצִי דָמָיו כְּפִי מָה שֶׁהוּא שׁוֹוֶה לִּמְכַר בְּשׁוֹק. וְחִזְרוּ בֵּית הַלֵּל לְהוֹרוֹת דְּבָרֵי בֵּית שְׁמַאי - שֶׁקִּבְלוּ אֶת דְּבָרֵיהֶם:

משנה ו

הַמוֹכֵר אֶת עֶבְדוֹ לְגוֹי וּבִרְחַ הָעַבֵד מִן הַגּוֹי, וְאִם לֹא בִרְחַ כּוֹפִים אֶת אֲדוֹנוֹ הָרִאשׁוֹן לְפָדוֹתוֹ, אוֹ שֶׁמְכַר אֶת הָעַבֵד לְחוֹצֵה לְאַרְצָא אֶפִּילוֹ לְיִשְׂרָאֵל, בְּשָׁנֵי הַמַּקְרִים קִנְסוּ חֲכָמִים אֶת הָאֲדוֹן, שֶׁלֹּא יִשְׁתַּעֲבֵד בּוֹ יוֹתֵר, כִּיּוֹן שֶׁהִפְקִיעַן מִן הַמִּצְוֹת אוֹ שֶׁהוֹצִיאוּ מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, הִילֵכֶךְ יֵצֵא הָעַבֵד בֶּן חוֹרִין. אֵין פּוֹדִין מִיַּד הַגּוֹיִים אֶת הַשְּׁבוּיִין הַיְהוּדִים, בְּסִכּוֹם שֶׁהוּא יוֹתֵר עַל כְּדֵי

ר' עובדיה מברטנורא לשלם לו דמיו, שהמזיק שעבודו של חברו חייב. והלכה כרשב"ג: ה מו שחציו עבד וחציו בן חורין. כגון עבד של ב' שותפים ושחררו אחד מהם. א"נ שקבל רבו ממנו חצי דמיו ושחרר חציו באותם הדמים: תקנתם את רבו. שאינו חסר כלום: לישא שפחה אינו יכול. מפני צד חירות שבו: בת חורין אינו יכול. מפני צד עבדות שבו: כופין את רבו ועושהו בן חורין. וה"ה אם היה עבד של מאה שותפין ואחד מהם שחררו, שכופין את כלם לשחררו: ו יצא בן חורין. אם ברח מן הנכרי, או שקנסו אותו ב"ד לפדותו מן הנכרים, כדאמרין כופין אותו לפדותו ואחר שפדאו לא ישתעבד בו. וקנס חכמים הוא, לפי שהפקיעו מן המצות. וכן

ביאורים והרחבות

44. פירוש: עבד כנעני של שני שותפים ושיחררו אחד מהם, או עבד של אדון אחד שקיבל מהעבד חצי דמיו ושיחרר חציו באותם דמים, אדם כזה נקרא בלשון חז"ל "מי שחציו עבד וחציו בן חורין".

ר' עובדיה מברטנורא לחו"ל, יצא לחירות לפי שהוציאו מא": מפני תקון העולם. שלא ימסרו הנכרים עצמן להרבות להביא שבויין כשרואין שמוכרין אותם ביותר מכדי דמיהם: ואין מבריחין את השבויין מפני תקון העולם. שמא יקצפו על השבויין העתידיים לבא לידם ויתנום בשלשלאות ושימו בסד רגלם: רבן שמעון בן גמליאל אומר מפני תקנת השבויין. דלא חייש רשב"ג על העתידיים לבא בשביה, אלא על אותם שהם שבויים עתה עמו. שאם אין שבוי אלא הוא יחיד, מבריחין אותו, ואין לחוש כאן מפני תקנת שבויים אחרים כשאין שבויים אחרים עמו. והלכה כרשב"ג: ז משום שם רע. שיצא עליה לעז זנות: משום נדר. שנדרה והוא אומר אי אפשרי באשה נדרנית: לא יחזיר. ואפילו נמצאו הדברים שקר, או הנדר התירו חכם.

שמא תלך ותנשא לאחר וימצא הלעז של זנות שקר, והנדר יתירנו חכם והיא לא תהיה פרוצה בנדרים, ויאמר אלו הייתי יודע שכן אפילו היו נותנים לי מאה מנה לא הייתי מגרשה, ונמצא גט בטל ובניה ממזרים. לפיכך אומרים לו הוי יודע שהמוציא את אשתו משום שם רע ומשום נדר לא יחזיר עולמית, ומתוך הדברים הללו הוא גומר ומגרש גירושין גמורים ולא מצי תו לקלקלה: ר' יהודה אומר כל נדר שידעו בו רבים לא יחזיר. רבי יהודה סבר דטעמא דאמור רבנן המוציא את אשתו משום שם רע ומשום נדר לא יחזיר, כדי שלא תהיינה בנות ישראל פרוצות בעריות ובנדרים. ומש"ה קאמר דנדר שידעו בו רבים, עשרה מישראל או יותר איכא פריצותא טפי, וקנסוה ולא יחזיר. ושלא ידעו בו רבים ליכא פריצותא כולי האי ולא קנסוה: לא יחזיר. דר"מ סבר, טעמא משום קלקולא. הלכך נדר שאינו יכול להפר אבל חכם יכול להתיר, יכול הוא לקלקל את הגט

ביאורים והרחבות

45. פירוש: בגמרא (מו, א) למדין שהטעם הוא שמא תינשא לאחר, ויתברר שהשם רע שיצא עליה היה שקר, ויבוא המגרש ויאמר: אילו הייתי יודע ששקר הדבר לא הייתי מגרשה, ונמצא שהגט שנתן בטל הוא, ובניה ממזרים, לפיכך תיקנו שהמגרש משום שם רע לא יחזיר לעולם, ואפילו יתברר שהשם רע היה סתם עלילת שקר. וכן הטעם באשה נדרנית - משום קלקולא, שמא יאמר לאחר מכן: אילו הייתי יודע שאפשר היה לי להתיר את הנדר לא הייתי מגרשה, ונמצא הגט בטל ובניה ממזרים.

דמיהן, מפני תקון העולם - שלא יתמידו לשבות יהודים פעמים רבות על מנת שיפדו אותם בדמים הרבה. ואין מבריחין בתחבולות את השבויין, מפני תקון העולם - שלא יתאכזרו הגויים עם השבויים העתידיים. רבן שמעון בן גמליאל אומר: מפני תקנת השבויין - הנשארים ביד הגויים שלא ברחו, שיתאכזרו אליהם מפני הבורחים. ואין לוקחים - קונים ספרים תפלין ומזוזות מן הגוים יותר על כדי דמיהן, מפני תקון העולם - שלא יהיו הגויים רגילים לגנוב ולגזול מהיהודים על מנת למוכרם ביוקר:

משנה ז

המוציא - המגרש את אשתו משום שיצא עליה שם רע - קול שזינתה - לא יחזיר אותה לעולם. וכן המגרש את האשה משום נדר - שרגילה לנדור, ואומר: אין רצוני באשה נדרנית - לא יחזיר⁴⁵. רפי יהודה אומר: הטעם שאסרו חכמים להחזירה אינו מפני קלקול אלא כדי שלא תהיינה בנות ישראל פרוצות בעריות ובנדרים, לכן כל נדר שידעו בו

ר' עובדיה מברטנורא
 ד א יום טוב של ר"ה.
 במקדש היו תוקעים. שתקיעת
 שופר אינה מלאכה, ורבנן הוא
 דגזור עלה גזירה שמא יטלנו
 בידו ויעבירונו ד' אמות ברשות
 הרבים, ובמקדש לא גזור דאין
 איסור שבות דרבנן במקדש:
 אבל לא במדינה. לא
 בירושלים, ולא בגבולין.
 והרמב"ם מפרש שירושלים

וּמְשַׁעֲבָדִין עַל יְדֵי כַךְ אֶת לְבָבם לְאַבְיָהֶם
 שֶׁבְּשָׂמַיִם - הָיוּ מִתְגַּבְּרִים, וְאִם לָאוּ - הָיוּ
 נוֹפְלִין.

כִּי־צֵא בְּדָבָר אֶתְּהָ אֹמֵר (במדבר כא, ח): "עֲשֵׂה
 לְךָ שָׂרָף וְשִׂים אֹתוֹ עַל גֶּסֶם, וְהָיָה כָּל הַנְּשׂוּף
 וְרָאָה אֹתוֹ וַחֲיִי". וְכִי נָחַשׁ מִמִּית, אוּ נָחַשׁ
 מִחַיָּה? אֵלֵּא, בְּזִמְנֵי שִׁישְׂרָאֵל מִסֵּתְפִלִּין כְּלָפֵי
 מַעְלָה וּמְשַׁעֲבָדִין עַל יְדֵי כַךְ אֶת לְבָבם לְאַבְיָהֶן
 שֶׁבְּשָׂמַיִם - הָיוּ מִתְרַפְּאִים, וְאִם לָאוּ - הָיוּ
 נִמוּקִים - מִתְנוּנִים וּמִתִּים.

חֲרָשׁ שֶׁאֵינוֹ שׁוֹמֵעַ, שְׁכִיווֹן שֶׁאֵינוֹ שׁוֹמֵעַ אֵינוֹ בֵּר חַיִּיב, שׁוֹטָה שֶׁאֵין בּוֹ דַּעַת, וּפְטוּר
 מִכָּל הַמִּצְוֹת, וְקָטָן שֶׁאֵינוֹ חַיִּיב מִן הַתּוֹרָה בְּתַקִּיעַת שׁוֹפֵר, אֵין מוֹצִיאִין אֶת
 הָרִבִּים יְדֵי חוֹבָתָן בְּתַקִּיעַת שׁוֹפֵר.
 זֶה הַפֶּלֶל: כָּל שֶׁאֵינוֹ מְחַיֵּב בְּדָבָר בַּעֲצֻמוֹ, אֵינוֹ מוֹצִיא אֶת הָרִבִּים יְדֵי
 חוֹבָתָן⁴⁷:

פרק רביעי

תקיעת שופר בשבת

משנה א

יום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת - במקדש היו תוקעים
 בשופר כבכל ראש השנה, אבל לא תוקעין במדינה - מחוץ לבית המקדש⁴⁸,
 לא בירושלים ולא בגבולין⁴⁹.

ביאורים והרחבות

47. גרסינן בגמרא (כט, א): תנו רבנן: הכל חייבין בתקיעת שופר - כהנים ולוים וישראלים, גרים ועבדים משוחררים, וטומטום ואנדרוגינוס, מי שחציו עבד וחציו בן חורין. טומטום - אינו מוציא לא את מינו ולא את שאינו מינו, אנדרוגינוס - מוציא את מינו אבל לא את שאינו מינו. מי שחציו עבד וחציו בן חורין - אינו מוציא לא את מינו ולא את שאינו מינו.

48. פרשנו למעלה כדעת רש"י ש"גבולין" היינו כל ארץ ישראל מחוץ לירושלים. אולם, הרמב"ם מפרש שירושלים כולה נקראת "מקדש", וכשחל ראש השנה בשבת היו תוקעים בכל ירושלים, ושאר ערי ארץ ישראל נקראת "גבולין".

49. בגמרא (כט, ב) למדין את טעם האיסור לתקוע במדינה בשבת, כדגרסינן: אמר רבא: מדאורייתא מישרא שרי (מותר לתקוע בשבת, שתקיעה אינה אסורה מדאורייתא), ורבנן הוא דגזור ביה, כדרבה, דאמר רבה: הכל חייבין בתקיעת שופר ואין הכל בקיין בתקיעת שופר, גזירה שמא יטלנו בידו וילך אצל הבקי ללמוד ויעבירונו ארבע אמות ברשות הרבים. אבל במקדש מותר לתקוע, שאין איסורי שבות במקדש.

ר' עובדיה מברטנורא כולה קרויה מקדש, ושאר א"י קרויה מדינה: בכל מקום שיש בו ב"ד. ואפילו אינו קבועין אלא שבמקרה באו שם תוקעין בו: אלא ביבנה. שהיתה שם סנהדרי גדולה בימיו. וכן בכל מקום שגלתה שם סנהדרי גדולה, אבל לא בב"ד של עשרים ושלושה: אמרו לו וכו'. איכא בין אמרו לו לת"ק, דתנא קמא סבר כל מקום שיש בו ב"ד, ואפילו באקראי. ואמרו לו סברי, אחד יבנה ואחד כל מקום שיש בו ב"ד קבוע כמו ביבנה, אבל ב"ד של אקראי לא. והלכה כאמרו לו: ב ועוד זאת היתה ירושלים. מתניתין חסורי מחסרא והכי קתני, בירושלים היו תוקעין בכל העיר כל זמן שב"ד יושבים במקדש, שב"ד יושבין עד ששה שעות ביום. וביבנה לא היו תוקעין בכל העיר אלא בפני ב"ד. ועוד זאת היתה ירושלים יתירה על יבנה כו':

כל עיר שהיא רואה. ירושלים. פרט ליושבת בנחל שאע"פ שהיתה קרובה לא היו תוקעין בה: ושומעת. פרט ליושבת בראש ההר: וקרובה. פרט ליושבת חוץ לתחום: ויכולה לבא. פרט למפסיק

משחרב בית המקדש השני, התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהיו תוקעין בשופר בראש השנה שחל בשבת בכל מקום שיש בו בית דין לפי שבית הדין מזהירים את העם שלא להעביר את השופר ברשות הרבים.⁵⁰

אמר רבי אלעזר: לא התקין רבן יוחנן בן זכאי תקנה זו לתקוע בשבת אלא ביבנה בלבד שם היתה הסנהדרין הגדולה בימיו, והוא הדין בכל מקום שתהיה בו הסנהדרין הגדולה. אמרו לו חכמים לרבי אלעזר: אין הדבר כן, אלא אחד יבנה ואחד כל מקום שיש בו בית דין של עשרים ושלושה תוקעים בשבת.⁵¹

משנה ב

ועוד זאת היתה ירושלים יתרה - שונה על יבנה בעניין תקיעת שופר שחל בשבת⁵², שכל עיר שהיא רואה את ירושלים ושומעת את קול השופר וקרובה לירושלים, שהיא נמצאת בתחומה ויכולה לבוא - שאין נהר המפסיק ביניהם - תוקעין אף בה בשבת. וביבנה לאחר החורבן לא

ביאורים והרחבות

50. גרסינן בגמרא (שם): תנו רבנן: פעם אחת חל ראש השנה להיות בשבת, והיו כל הערים מתכנסין (לתפלה במקום הסנהדרין ביבנה). אמר להם רבן יוחנן בן זכאי לבני בתירה: נתקע. אמרו לו: נדון. אמר להם: נתקע ואחר כך נדון. לאחר שתקעו, אמרו לו: נדון, אמר להם: כבר נשמעה קרן ביבנה ואין משיבין לאחר מעשה.

51. בגמרא (שם) שאלו: הרי מה שאמרו חכמים לרבי אלעזר זהה לדברי ת"ק המתיר לתקוע בכל מקום שיש בית דין, אם כן מה ההבדל ביניהם? והשיבו: איכא בינייהו בי דינא דאקראי. פירוש: לדעת ת"ק במקום בית דין שאינו קבוע אלא עראי גם כן תוקעין, ולדעת חכמים רק במקום בית דין קבוע כמו יבנה בשעתה.

52. פירוש: משנתנו עוסקת ביתרונות שהיו לירושלים על יבנה בעניין תקיעת השופר בשבת. יתרון אחד שאינו מפורש במשנה הוא, שבירושלים היו תוקעים גם שלא בפני בית הדין, וביבנה לא היו תוקעים אלא בפני בית הדין. ובאה משנתנו ללמד יתרון נוסף - "ועוד זאת היתה ירושלים יתירה על יבנה".

ר' עובדיה מברטנורא
 לה נהר: ג לולב ניטל במקדש
 שבעה. דכתיב (ויקרא כ"ג)
 ושמתם לפני ה' אלהיכם
 שבעת ימים: ובמדינה יום
 אחד. דכתיב (שם) ולקחתם
 לכם ביום הראשון: ושיהא יום
 הנף. יום הנפת העומר: כולו
 אסור. לאכול מן החדש.
 וטעמא מפורש בפרק לולב
 הגזול: ד ונתקלקלו הלויים
 בשיר. של תמיד של בין
 הערבים, ולא אמרו בו שיר
 כלל. לפי שרוב פעמים היו
 העדים באים קודם המנחה
 לפיכך תקנו שיר של יו"ט
 בתמיד של בין הערבים.
 ובתמיד של שחר שרוב פעמים
 עדיין לא באו עדים ולא ידעו
 אם יתקדש היום אם לאו לא
 תקנו לו שיר של יו"ט, אלא

היו תוקעין בשבת אלא בבית דין בלבד ולא
 מחוץ לבית הדין:

תקנות רבן יוחנן בן זכאי

משנה ג

בראשונה - בזמן הבית **היה הלולב נטל
 במקדש שבעה** - בכל שבעת ימי חג הסוכות,
ובמדינה - מחוץ למקדש **יום אחד** - יום הראשון
 של חג⁵³.

**משחרב בית המקדש, התקין רבן יוחנן בן
 זכאי שיהא לולב נטל במדינה שבעה** - כל
 שבעת ימי חג הסוכות **זכר למקדש**⁵⁴.

ועוד תקנה עשה רבן יוחנן בן זכאי **ושיהא** לאחר
 החורבן **יום הנף** - יום הנפת העומר שהוא ט"ז בניסן
קלו אסור לאכול מהתבואה החדשה, ורק מיום י"ז
 בניסן הותרה האכילה⁵⁵.

משנה ד

בראשונה היו בית דין מקבלין עדות החדש -

עדים שראו את הלבנה בחידושה, במשך **כל היום** - כל יום השלשים לחודש
 אלול, שאפילו באו עדים סמוך לשקיעה, היו מקדשים את יום השלשים על פי
 עדותם והיו עושים אותו ראש חודש. ומכיוון שהיו מצפים לביאת העדים כל אותו
 היום, היו נוהגים בו קדושת החג מספק, שמא יבואו בו עדים.

פעם אחת נשתהו העדים מלבוא והגיעו בשעה מאוחרת מאד **ונתקלקלו**

ביאורים והרחבות

53. **פירוש:** מדין תורה מצוות נטילת ארבעת המינים נוהגת בכל מקום רק ביום הראשון של
 סוכות, שנאמר (ויקרא כג, מ): **"ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר פפת תמרים וענף עץ
 עבת וערבי נחל, ושמחתם לפני ה' אלהיכם שבעת ימים"**. ואילו בבית המקדש נוהגת מצווה
 זו שבעה ימים, כפי שכתוב בסוף הפסוק: **"ושמחתם לפני ה' אלהיכם (דהיינו במקדש) שבעת
 ימים"**.

54. גרסינן בגמרא (ל, א): מנלן דעבדינן זכר למקדש? דאמר קרא (ירמיהו ל, יז): **"כי אעלה
 ארוכה לך וממכותיך ארפאך נאם ה', כי נדחה קראו לך ציון היא דורש אין לה"** - מכלל
 דבעיא דרישה.

55. **פירוש:** בזמן שבית המקדש היה קיים, עד שהוקרב העומר למחרת יום טוב הראשון של
 פסח, דהיינו ביום ששה עשר בניסן, היתה התבואה החדשה אסורה באכילה, שנאמר (ויקרא
 כג, יד): **"ולקחם וקלי וכרמל לא תאכלו עד עצם היום הזה, עד הביאכם את קרבן אלהיכם חקת**